

Χορχέ Λουίς Μπόρχες
Γραμμένο με το χέρι του θεού

Η φυλακή είναι ψηλοτάβανη και χτισμένη με πέτρα. Το σχήμα της είναι ένα σχεδόν τέλειο ημισφαίριο. Γιατί το δάπεδο, που είναι επίσης πέτρινο, ανυψώνεται λίγο πιο πάνω από τη μεγαλύτερη δυνατή διάμετρο· πράγμα που κατά κάποιο τρόπο τονίζει το αίσθημα της άπεραντος όψης και της καταπίεσης. Ένας τοίχος τη χωρίζει στα δύο και, παρόλο που είναι πολύ ψηλός, δεν αγγίζει το ανώτερο τμήμα του θόλου. Στη μία πλευρά βρίσκονται εγώ, ο Τζινασάν, μάγος της πυραμίδας του Καχολόμ, που κήκε από τον Πέδρο ντε Αλβαράδο· στην άλλη είναι ένα τζάγκουαρ που μετράει το χρόνο και το χώρο της αιχμαλωσίας του με ήσυχα και ίσομηρη βήματα. Ένα μακρύ καγκελόφραχτο ανοίγμα διασπά τον κεντρικό τοίχο στο επίπεδο του δαπέδου. Την ώρα που δεν υπάρχουν σκιές (μυσημέρι) μία καταπακτή ανοίγει στην όροφή και ένας φύλακας, που καταρρέει με τα χρόνια, βρίσκει τόπο για μία σιδερένια τροχαλία που μ' αυτήν μάς ρίχνει κανάτι με νερό και κομμάτια από κρέας στην άκρη ενός σχοινού. Το φώς εισχωρεί στο θόλο και τη στιγμή αυτή μπορώ να δω το τζάγκουαρ.

Εχω χάσει το λογαριασμό των χρόνων που έχω περάσει στο σκοτάδι. Παρόλο που κάποτε ήμουν νέος και μπορούσα να περπατώ σ' αυτήν την φυλακή, τώρα δεν κάνω τίποτα παρά να μένω, στη στάση του θανάτου μου, για το τέλος που μου έχουν προετοιμάσει οι θεοί. Εχω ανοίξει τα στήθη θυμάτων με το μακρύ πέτρινο μαχαίρι μου, αλλά τώρα, χωρίς μαγικά μέσα δεν μπορώ να σηκώσω τον εαυτό μου από την σκόνη.

Τη νύχτα πριν από την ηρωική μου πυρπόληση της πυραμίδας, οι άντρες που κατέβηκαν από ψηλά άλογα με χτύπησαν με πυρακτωμένο σίδερο για να με κάνουν να αποκαλύψω την τοποθεσία ενός κρυμμένου θησαυρού. Μπροστά στα μάτια μου έριξαν κάτω το άγαλμα του θεού, αλλά εκείνος δεν με έγκατέλειψε και έμεινα σιωπηλός στα βασανιστήριά τους. Με πλήγωσαν, με χτύπησαν, έσπασαν τα μέλη μου, και κατόπιν συνήλθα σ' αυτήν την φυλακή που δεν θα εγκαταλείψω ποτέ στη θνητή ζωή μου.

Πιεσμένος από την ανάγκη να κάνω κάτι, για να γείωσω κατά κάποιο τρόπο τον χρόνο μου, αποφάσισα να θημωθώ, μέσα σ' αυτό το σκοτάδι, όλα όσα ήξερα. Εχασα ολόκληρες νύχτες ανακαλώντας την τάξη και τη σειρά ορισμένων πέτρινων φιδιών ή το σχήμα ενός ιαμακτικού δέντρου. Μ' αυτόν τον τρόπο νίκησα τα χρόνια και πήρα στην κατοχή μου όλα όσα μου ανήκαν. Μία νύχτα αισθάνθηκα ότι συρόμουν κοντά σε μία συγκεκριμένη ανάμνηση· πριν δει τη θάλασσα, ο ταξιδιώτης αισθάνεται μία αναταραχή στο αίμα του. Ωρες αργότερα άρχισα να διακρίνω την ανάμνηση αυτή σε απόσταση· ήταν μία από τις παραδόσεις που σχετίζονται με τον θεό. Προβλεπόντας ότι μεγάλη δυστυχία και καταστροφή θα έρχόταν στο τέλος των αιώνων, την πρώτη ημέρα της Δημιουργίας έγραψε μία μαγική φράση ικανή να αποτρέψει αυτές τις συμφορές. Την έγραψε με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να φτάσει μέχρι τις άνωτατες γενιές και να μην επηρεαστεί από την τύχη. Κανείς δεν ξέρει σε ποιο μέρος την έγραψε ή με ποιούς χαρακτήρες, αλλά είμαστε βέβαιοι ότι παραμένει μυστική και θα αποκαλυφθεί από έναν περιούσιο άνθρωπο. Αναλογιστήκαμε ότι ήμασταν, όπως πάντοτε, στο τέλος μιάς εποχής, και ότι η μοίρα μου ως τελευταίου ιερέα του θεού θα μπορούσε να μου εξασφαλίσει το προνόμιο της αποκρυπτογράφησης του μηνύματος. Το γεγονός ότι ήμουν περιτοχιτισμένος από τη φυλακή δεν μου απαγόρευε αυτήν την έλπιδα. Ίσως είχα δει την επιγραφή χιλιάδες φορές στο Καχολόμ και απλά δεν κατάφερα να την κατανοήσω.

Αυτός ο συλλογισμός με ενθάρρυνε και μου προξένησε μία παράξενη ζάλη. Μέσα στα σύνορα της γής υπάρχουν αρχαίες μορφές, μορφές άφθαρτες και αιώνιες· μία από αυτές θα μπορούσε να είναι το σύμβολο που αναζητούσα. Ένα βουνό θα μπορούσε να είναι ή ρήση του θεού· το ίδιο θα μπορούσε και ένα ποτάμι ή η αυτοκρατορία ή η διάταξη των άστρων. Αλλά στο πέρασμα των αιώνων τα βουνά ίσοπεδώνονται, ένα ποτάμι μετατοπίζει την κοιπή του, οι αυτοκρατορίες καταρρέουν και η διάταξη των άστρων μεταβάλλεται. Στο στερέωμα υπάρχει αλλαγή. Το βουνό και το άστρο είναι μονάδες, και οι μονάδες φθείρονται. Εμφαξνα για κάτι πιο σταθερό, λιγότερο τρωτό. Σκέφτηκα τις γενιές των σπόρων, των χορτών, των πουλιών, των ανθρώπων. Ίσως ή μαγική φράση ήταν

γραμμένη στο πρόσωπό μου, ίσως ήμουν εγώ ο ίδιος το αντικείμενο της αναζήτησής μου. Αναρωτιόμουν γι' αυτό όταν θυμήθηκα ότι το τζάγκουαρ είναι ένα από τα έμβληματα του θεού.

Τότε η ψυχή μου γέμισε δέος. Φαντάστηκα την άπαρχή του χρόνου, φαντάστηκα τον θεό μου να εμπιστεύεται το μήνυμα στο λαμπερό δέρμα των τζάγκουαρ, που θα ζευγάριων άτελειωτα και θα γεννούσαν σε σπηλιές και καλαμώνες και σε νησιά, έτσι ώστε να το δεχτεί ο τελευταίος άνθρωπος. Φαντάστηκα αυτή την άλυσίδα των τζάγκουαρ, να τρομοκρατεί λιβάδια και κοπάδια με σκοπό να διαφυλάξει ένα σημάδι. Στο άλλο κελί βρισκόταν ένα τζάγκουαρ· διέκρινα σ' αυτήν την παρουσία μία επιβεβαίωση της υπόθεσής μου και μία κρυφή εύνοια.

Πέρασα άτελειωτα χρόνια μαθαίνοντας τη σειρά και την διάταξη των σημάδιων του. Κάθε σκοτεινή μέρα μου έπετρεπε μία φωτεινή στιγμή, και έτσι μπορούσα να εντυπώσω στο μυαλό μου τις μαύρες κηλίδες στο κίτρινο δέρμα. Μερικές ήταν κυκλικές· άλλες έπαιρναν τη μορφή ηνκάριστων λωρίδων στο μέσο μέρος των ποδιών, άλλες ήταν επαναλαμβανόμενα δαχτυλίδια. Ίσως αντιπροσώπευαν έναν μοναδικό ήχο ή μία μόνο λέξη. Πολλές είχαν κόκκινο περίγραμμα.

Δεν θα πώ πόσο κουραστικό ήταν αυτό το έγχείρημα. Περισσότερες από μία φορές φώναξα στο θόλο ότι ήταν αδύνατον να αποκωδικοποιησω αυτό το κείμενο. Βαθμιαία το συγκεκριμένο αίνημα που με απασχολούσε με προβλημάτιζε λιγότερο από το γενικότερο αίνημα μιάς φράσης γραμμένης από έναν θεό. Τι είδους πρόταση, αναρωτήθηκα, θα μπορούσε να διαμορφωθεί από ένα απόλυτο πνεύμα; Σκέφτηκα ότι ακόμα και στις γλώσσες των ανθρώπων δεν υπάρχει μία πρόταση που να μην περικλείει ολόκληρο το Σύμπαν· όταν λέει κανείς *το τζάγκουαρ* σημαίνει ότι μιλάει για τα τζάγκουαρ που τό γεννήσαν, τα έλάφια και τις χελώνες που καταβρόχθισε, τα λιβάδια όπου έβοσκαν αυτά τα έλάφια, τη γη που έθρεψε τα λιβάδια, τον ουρανό που έδινε φώς στη γη. Θεώρησα ότι στη γλώσσα ενός θεού, κάθε λέξη θα εξέφραζε αυτή την άτελειωτη αλληλουχία των γεγονότων, και με έναν ρητό, όχι ύπονοούμενο τρόπο, όχι βαθμιαία αλλά άκαριαία. Με τον καιρό ή ιδέα μιάς θεικής φράσης μου φάνηκε παιδαριώδης ή θλάσφημη. Ένας θεός, συλλογιστήκαμε, δεν χρειάζεται παρά να πει μία μόνο λέξη και μ' αυτή τη λέξη τα πάντα. Καμιά λέξη ειπωμένη από αυτόν δεν μπορεί να είναι μικρότερη από το Σύμπαν ή συντομότερη από την αιωνιότητα. Αυτές οι φτωχές και φιλόδοξες ανθρώπινες λέξεις, όλες, και ολόκληρες ο κόσμος είναι σκιές ή ειδώλα αυτής της λέξης που είναι ισοδύναμη με μία ολόκληρη γλώσσα και με όλα όσα μπορεί να περιλάβει μία γλώσσα.

Μία μέρα ή νύχτα - ποιά διαφορά υπάρχει ανάμεσα στις μέρες και στις νύχτες μου; - όνειρεύτηκα ότι υπήρχε ένας κόκκος άμμου στο δάπεδο της φυλακής. Ξανακοιμήθηκα, άταραχος, και όνειρεύτηκα ότι είχα ξυπνήσει και υπήρχαν εκεί δύο κόκκοι άμμου. Κοιμήθηκα ξανά και όνειρεύτηκα ότι οι κόκκοι της άμμου ήταν τρεις. Συνέχισαν να αυξάνονται μ' αυτόν τον τρόπο μέχρι που γέμισαν το κελί και εγώ πέθαινα σ' αυτό το ημισφαίριο της άμμου. Κατάλαβα ότι όνειρευόμουν· με μία τεράστια προσπάθεια ξύπνησα. Η αφύπνιση ήταν άνώφελη· οι άμέτρητοι κόκκοι της άμμου με έπνιγαν. Κάποιος μου είπε: *Δεν έχεις ξυπνήσει στ αλήθεια αλλά βρίσκεισαι σε ένα προηγούμενο όνειρο. Αυτό το όνειρο είναι μέσα στο άλλο, και το ίδιο επαναλαμβάνεται στην αιωνιότητα, που είναι το πλήθος των κόκκων της άμμου. Ο δρόμος που θα πρέπει να ανατρέξεις είναι*

άτελειωτος, και θα πεθάνεις προτού ξυπνήσεις πραγματικά.

Αισθάνθηκα ότι ήμουν χαμένος. Η άμμος μου σύνθλιβε το στόμα, αλλά φώναξα: *Κανείς κόκκος άμμου που όνειρεύομαι δεν μπορεί να με σκοτώσει, και δεν υπάρχει τέτοιο πράγμα όπως ένα όνειρο μέσα σε ένα άλλο όνειρο. Μία λάμψη με ξύπνησε. Στην κορυφή του σκότους εμφανίστηκε ένας φωτεινός κύκλος. Είδα το πρόσωπο και τα χέρια του δεσμοφύλακα, την τροχαλία, το κρέας και τα κανάτια.*

Ο άνθρωπος ταυτίζει βαθμιαία τον εαυτό του με το είδος της μοίρας του· ο άνθρωπος είναι, τελικά, το ίδιο του το πεπρωμένο. Περισσότερο από ένας έρευνητής αινιγμάτων ή ένας εκδικητής, περισσότερο από ένας ιερέας του θεού, ήμουν ένας φυλακισμένος. Από τον άοκνο λαθύρινθο γύρισα στη σκληρή φυλακή, σαν να επέστρεφα στο σπίτι μου. Εύλογησα την ύγρασία της, εύλογησα το τζάγκουαρ, εύλογησα την τρύπα που άφηνε να μπει το φώς, εύλογησα το γερασμένο, πονεμένο κορμί μου, εύλογησα το σκοτάδι και την πέτρα.

Τότε συνέβη κάτι που δεν μπορώ ούτε να το ξεχάσω ούτε να περιγράψω. Επιτελέστηκε ή ένωση με τη θεότητα, με το Σύμπαν (δεν ξέρω εάν αυτά τα δύο διαφέρουν). Η έκσταση δεν επαναλαμβάνεται τα σύμβολά της· όρισμένοι έχουν δει τον θεό σε μία λάμψη, μερικοί τον έχουν δει σε ένα σπαθί, και άλλοι στη διάταξη των πετάλων ενός τριαντάφυλλου. Είδα έναν πολύ ψηλό τροχό, που δεν βρισκόταν μπροστά στα μάτια μου ή πίσω από αυτά ούτε δεξιά ούτε αριστερά, αλλά ταυτόχρονα παντού. Ο τροχός αυτός ήταν φτιαγμένος από νερό, και μαζί και από φωτιά, και (παρόλο που το περίγραμμά του ήταν όρατό) ήταν άπεραντος. Περιείχε όλα τα μελλούμενα, τα σημερινά και τα περασμένα, πλεγμένα μαζί, και εγώ ήμουνα μία από τις κλωστές σ' αυτό το συνολικό ιστό, και ο Πέδρο ντε Αλβαράδο που με βασάνισε ήταν μία άλλη. Εδώ υπήρχαν αίτια και αποτελέσματα, και δεν είχα παρά να κυτάξω σ' αυτόν τον τροχό για να κατανοήσω απόλυτα το κάθε τί. Ω, πόσο πολύ πιο μεγάλη είναι ή χαρά της κατανόησης από αυτήν που προκαλεί ή φαντασία ή τα αισθήματα! Είδα το Σύμπαν, και είδα τη μυστική δομή του Σύμπαντος. Είδα τις άπαρχες που αναφέρονται στο Βιβλίο των Συμβουλών. Είδα τα βουνά που ύψώθηκαν από τα νερά, είδα τους πρώτους ξύλινους ανθρώπους, είδα τα κανάτια που έπιπτηκαν σ' εκείνους τους ανθρώπους, είδα τους σκύλους που ξέσχισαν τα πρόσωπά τους. Είδα τους θεούς χωρίς πρόσωπο που είναι πίσω από τους θεούς. Είδα τις άπειρες διεργασίες που σχηματίζουν μία μοναδική εύτυχία και, κατανοώντας τα πάντα, πέτυχα επίσης να καταλάβω τι έγραφε πάνω στο τζάγκουαρ.

Είναι μία φράση από δεκατέσσερις τυχαίες λέξεις (ή λέξεις που μοιάζουν σαν τυχαίες) και δεν είχα παρά να την προφέρω δυνατά για να γίνω παντοδύναμος. Θα μπορούσα να την προφέρω μόνο για να εξαφανισώ αυτή την πέτρινη φυλακή, να φέρω την μέρα στη νύχτα μου, να ξαναγιάσω, να γίνω άθαντος, για να κατασπαράξει ή τίγρη τον Αλβαράδο, να βυθισω το ιερό μαχαίρι στα στήθη των Ισπανών, να ξαναχτίσω την πυραμίδα, να ξαναχτίσω την αυτοκρατορία. Τέσσερις συλλαβές, δεκατέσσερις λέξεις, και εγώ ο Τζινασάν θα κυβερνούσα τη χώρα όπου είχε βασιλεύσει ο Μοντεζούμο. Αλλά ξέρω ότι δεν θα προσφέρω ποτέ αυτές τις λέξεις γιατί δεν θυμάμαι πιά τον Τζινασάν.

Ας πεθάνει μαζί μου το μήνυμα που είναι γραμμένο στο δέρμα του τζάγκουαρ. Αυτός που είδε για μία φευγαλέα στιγμή το Σύμπαν, αυτός που αντίκρυσε την φλεγόμενη δομή του Σύμπαντος δεν μπορεί να σκεφτεί έναν άνθρωπο με τις άσημαντες χαρές ή δυστυχίες του, ακόμα και αυτός ο άνθρωπος είναι ο εαυτός του. Αυτός ο άνθρωπος ήταν ε *εαυτός του*, αλλά τώρα δεν τον ενδιαφέρει. Γιατί θα έπρεπε να ενδιαφέρεται για τη μοίρα αυτού του άλλου, γιατί θα πρέπει να ενδιαφέρεται για το έθνος αυτού του άλλου ανθρώπου εάν τώρα δεν είναι κανείς; Για το λόγο αυτό δεν πρόφερα τη φράση. Για το λόγο αυτό άφησα τις μέρες να με ξεχάσουν, ξαπλωμένο στο σκοτάδι.

Στην κοσμολογία των Μάγιας υπάρχει ή εποχή των ξύλινων ανθρώπων των όποιων ή σκληρότητα εξόργισε τους θεούς που γιά να τους εξολοθρεύσουν έστρεψαν εναντίον τους τα τζάγκουαρ, τα οικόσιτα ζώα και ακόμα και τα οικιακά σκεύη.

Ο Χορχέ Λουίς Μπόρχες γεννήθηκε τό 1899 στο Μπουένος Άιρες και έγινε αρχικά γνωστός ως ποιητής και εκπρόσωπος του ούλτραϊσμού. Έχει δημοσιεύσει ένα μεγάλο αριθμό από δοκίμια, ποιήματα, διηγήματα, λογοτεχνικές μεταφράσεις και μελέτες καθώς και άστυνομικές ιστορίες, σε συνεργασία με τον Μπιό Κασάρες και κάτω από τό κοινό ψευδώνυμο Ονάριο Μπούστος Ντορέκ. Τό «Γραμμένο με τό χέρι του θεού» (ή «ή Γραφή του θεού») περιέχεται σε μία συλλογή μεταφυσικών διηγημάτων που δημοσιεύτηκε τό 1949 με τον τίτλο «Ελ Αλέφ». Τήν ιστορία τήν εμπνεύστηκε στο νοσοκομείο έχοντας τά μάτια του τυλιγμένα με επίδεσμούς μετά από μία άποτυχημένη έγχείρηση. Σχεδόν τυφλός σήμερα έχει στραφεί στην ποίηση και τις πολύ σύντομες παραβολές που ολοκληρώνει στο μυαλό του και κατόπιν ύπαγορεύει.

Μετάφραση από τα άγγλικά:
Ελένη Ανδρικοπούλου
 Εικονογράφηση:
Θανάσης Παπιώτης